

Чень Л.

кандидат архітектури, старший викладач
кафедри реставрації та реконструкції
архітектурних комплексів
НУ "Львівська політехніка"

Знак І.

студент кафедри реставрації та
реконструкції архітектурних комплексів

СКУЛЬПТУРА "СВ. ОНУФРІЙ" В РУКОМИШІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ І. ПІНЗЕЛЯ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню окремих аспектів творчості І.Г.Пінзеля та характерних особливостей стилістичного вирішення його творів мистецтва, зокрема скульптури І. Пінзеля св. Онуфрія в Рукомиші.

Ключові слова: І.Пінзель, скульптура, Рукомиші.

Анотація. Чень Л.Я., Знак І. Б. Скульптура "Св. Онуфрій" в Рукомиші у творчому наслідуванні І.Пінзеля. Стаття присвячена особливим аспектам творчості І. Г. Пінзеля, характерних особливостей стилістичного рішення произведений искусства, в особенности скульптуры И.Пинзеля св. Онуфрия в Рукомише.

Ключові слова: И.Пинзель, скульптура, Рукомиши.

Annotation. Chen L.Ya. Znak I.B. Sculpture "St. Onufriy" In Rukomyshi, In the creative legacy Pinsel. Paper is devoted to coverage of certain aspects of creativity IG Pinzel and identify the characteristics of his stylistic decision works of art, including sculpture I. Pinzel St. Onufrius in Rukomyshi.

The Keywords: Pinsel, the sculpture, Rukomysh.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що твори геніального скульптора ХУІІІ ст. І Пінзеля, які належать до архітектурно-мистецької спадщини України, залишаються на сьогоднішній день малодослідженими та невивченими. Виникає необхідність у висвітленні характерних особливостей стилістичного вирішення його творів – шедеврів українського мистецтва, які прирівнюються до творів Мікеланджело.

Мета і завдання дослідження. Виявити стилістичні і композиційні особливості вирішення скульптури І.Г. Пінзеля "св. Онуфрій" в Рукомиші та її роль в українській мистецькій спадщині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іоанн Георг Пінзель видатний талановитий скульптор ХУІІІ ст., який творив в Галичині і залишив велику культурно-мистецьку спадщину. Постать талановитого митця І.Й.Пінзеля оповита цілковитою таємничістю і загадковістю, хоч про нього писало чимало дослідників мистецтвознавства, зокрема такі як Д. Кривавич [1], Б. Возницький [2], Д. Степовик [3], М. Гембарович [9], В.Стецько[6], Я.Островський [8], які висловлювали свої гіпотези щодо походження митця, його освіти і творчості. Усі відомі твори геніального скульптора, який працював у Львівській, Тернопільській та Івано-Франківській областях належать до зрілого періоду його творчості, про ранній період ніяких документальних відомостей немає. Відомо лише, що в Бучачі він з'явився в середині 1740 року. Містом Бучач на той час володів канівський староста граф Микола Потоцький, покатоличений нащадок козацького роду (1712-1783р.), один з найбагатших та найамбітніших людей Речі Посполитої. При його дворі жили і працювали архітектор Б.Меретин та скульптор І Пінзель. В різних архівних документах прізвище Пінзеля пишеться по-різному: Пільзе, Пінцель, Пільце, Пільцер або Пільцнов та найчастіше трапляється Пінзель. В Бучачі в Іоана Пінзеля була своя майстерня, де працювали його учні. Варто зазначити, що в Галичині працювало 40 учнів та послідовників Пінзеля. Дослідники творчої спадщини І.Пінзеля стверджують, що митець отримав європейську освіту, можливо вчився в Італії, бачив Рим і Венецію, Відень і Прагу, прекрасно знав міфологію стародавньої Греції. Він був добре ознайомлений з творами Мікеланджело Буонаротті та Лоренцо Берніні, празьких майстрів Браунів. З віднайдених в архівах Варшави польськими дослідниками П.Красним та Я.Островським церковних книг бучацького приходу Успенського костелу дізнаємось, що 13 травня 1751 року в Бучачі укладено шлюб за римо-католицьким обрядом між шляхетним Іоанном Георгом Пінзелем, молодшим скульптором вівтарним і Маріанною Елізабетою Кейтовою (Маєвською), вдовою. У 1752 р. подружжя Пінзелів охрестило свого першого сина Бернарда, якого назвали на честь Бернарда Меретина, а у 1759 році охрестили другого сина Антонія [4]. 24 жовтня 1762 року вдова Пінзель виходить заміж за Іоанна Береншдорфа і переїжджає до Баварії з усім сімейним архівом [5]. Дослідники припускають, що І.Пінзель помер в кінці 1761 року, однак могили його до сьогоднішнього дня не знайдено.

Надійшла до редакції 29.11.2011

Рис.1 Твори І.Пінзеля: Самсон розриває пащу лева

Ангел-хоронитель

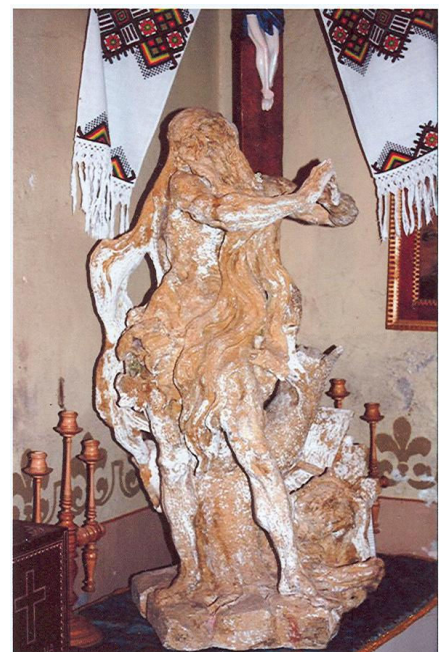
Жертвоприношення

Вітарна фігура

Вітарні скульптури

*Рис.2
І.Пінзель св.Онуфрій в Рукomyшії.*

В Бучачі І.Г.Пінзель найбільше прославився своїми творами. Він створив в 1750 р. першу відому придорожню статую чеського святого Яна Непомука, в 1750 – ті рр.– вітар св. Тадея і св. Миколая для Успенського костелу, зокрема скульптури святих Вікентія і Франциска Боржіа, ангелів, рельєф турецьких війн, Розп'яття. Для Бучацької ратуші І.Пінзель 1750-51 рр. створив скульптурні композиції 12 подвигів Геракла, “Давид перемагає Голіфа”, “Самсон розриває пащу лева”, “Посейдон заспокоює море”, Феміда, Невільник, Козак [6]. У 1751 році в Бучачі створив придорожню статую Богородиці. Для церкви Покрови в 1755 р. І.Пінзель виготовив різьблені амвон та бічні вітари Миколая і Вознесіння з алегоричними постатями Віри, Мудрості, Мужності, святого Товія, а також рельєфи “Відсічення голови Іоану Предтечі”, “Чудо святого Миколая”, “Подорож в Емаус”, рельєфи “Ангел – хоронитель”, “Благовіщення” на дияконських дверях храму, царські ворота [7]. В кінці 1750-их рр. І.Пінзель створив статую святого Онуфрія для монастиря в Рукомиші.

І.Пінзель являвся виразником своєрідного напрямку експресивної динаміки у пластиці мистецьких творів. Унікальна, яскрава, цілісна пластика митця, створена в епоху бароко є джерелом для розуміння української барокової скульптури другої половини XVIII ст. [8]. Досить часто зразками скульптури слугували боцетто – ескізи, варіанти фігур малих розмірів. Отримавши замовлення скульптор виконував боцетто з воску, глини чи дерева, що демонструвало замовнику майстерність скульптора. Коли боцетто було прийнято замовником, тоді виконувалась велика скульптура з уточненням пропорцій, шліфуванням форми, так як гострота пластики і експресія боцетто часто згладжувалась. Епоха бароко характеризувалась інтенсивною християнізацією зверненням митців до біблійних сюжетів, тому у художніх творах поєднувались художня і сакральна цінності. Пластична мова в скульптурі бароко характеризується організацією сюжету через алегоричні й символічні образи. Символ стає центром художнього твору, визначає архітектоніку форм. І.Пінзель у своїх творах майстерно застосовує барокову символічну і алегоричну мову у моделюванні форм, у грі різних контрастів світла й тіні [9]. Драматизм образів поєднано з динамічною експресією форм, напруженням м'язів, палахкотінням драпіровок. Скульптор вдається до нового трактування драперії. За словами Б. Возницького вирішення драпіровок стають самостійним образним елементом, клубочуться, вигинаючись навколо тіла, стрімко пульсують у різні сторони, іноді немов відриваючись від основного об'єму, коливаючись у повітрі. Складки одягу виглядають широкими, темпераментно різаними площинами, що складаються смугами виступаючих валиків, часом утворюють злами, рельєфні грані [10]. Таке трактування драперії споріднювало твори І. Пінзеля з традиціями візантійської школи [11] рис. 1

У своїй творчості І.Г.Пінзель керувався прийомами митців епохи Відродження, коли автори вводили свої автопортрети у сюжети власних композицій. Пінзель у скульптурах надзвичайно тонко і до-

сконало проробляв індивідуальні риси, відображаючи у них своїх сучасників, членів родини чи навіть самого себе. Варто підкреслити, що в творах митця помітна спорідненість творчої манери з роботами італійського скульптора і архітектора Лоренцо Берніні, стильові форми подібні до творів майстрів празької школи Матея та Антона Браунів, а динамізм, експресія, темперамент його скульптур нагадують роботи славетного Мікеланджело. В той же час варто відзначити відмінність творів Пінзеля від європейських скульпторів. В І.Пінзеля контури одягу рівні, чіткі, а у європейських скульпторів – плавні, заокруглені.

У селі Рукомиш, що розташоване 2 км на північний захід від Бучача знаходиться останній із шедеврів І.Г.Пінзеля – скульптура святого Онуфрія, який жив у єгипетській пустелі в III ст. нашої ери. За легендою, святий Онуфрій прожив в пустелі самотником 60 років. Годували його в безлюдній пустелі лише ангели та єдине дерево, одна з гілок якого що місяця дивним чином давала плоди. Одного дня його випадково знайшов монах Пафнутій. Побачивши його, Онуфрій розповів йому історію свого життя і сказав, що на ранок помре. Так і сталося. Після цього дерево відразу впало..., мешканці пустелі леви прийшли до тіла Онуфрія і вирили для нього могилу. Цю сцену зобразив Пінзель на замовлення Миколи Потоцького для Онуфріївського монастиря, яку було встановлено у ніші вхідної брами (рис.3) (нині скульптура знаходиться у притворі церкви). Скульптурну композицію можна віднести до найвидатніших творів І.Г.Пінзеля. В ній переданий характер заглибленої в молитві постаті святого

Онуфрія, що викликає сильне емоційне співпереживання. І.Г.Пінзель відтворив блаженну мить духовної досконалості, покаяння та саможертвості святого аскета. Напружений, сильно вигнутій поставі тіла відповідає відкинута в бік голова з могутньою бородою. Живописні, рельєфно укладені пасма волосся та бороди огортають його оголене тіло аж до колін. Скорботний, погляд аскета спрямований на щось неземне. Досконало пророблені, виразні мускули оголених частин тіла, сильно вигнутий тулуб, відкинута на плече голова святого підкреслює своєрідність Пінзелівського пластичного вирішення. У скульптурі св. Онуфрія І.Г.Пінзель зумів передати особливу духовність святого, зобразивши його в передсмертному молитовному зверненні до Бога, зі здійсненими в небо руками, а поруч зламане дерево та лев, який зазмерши, скорботно лежить біля його ніг (рис. 2).

Особливістю скульптури св.Онуфрія є експресивна подача, композиційна гра форм, неймовірна динаміка, майстерна передача емоцій персонажу. У тому, що саме цей твір дослідники вважають останньою роботою І.Г.Пінзеля, є певний символізм. Можливо цією роботою сам Пінзель засвідчив невдовзі кінець свого життєвого шляху.

Висновки.

Іоанн Георг Пінзель є виразником новаторської ідей у мистецькому вирішенні скульптури другої половини XVIII ст. Твори майстра виняткового мистецького таланту І.Г.Пінзеля, сповнені драматизму,

вирізняються незвичною експресивністю форм, досягнутою внаслідок сміливої обробки матеріалу. Вони без сумніву мають неоціненну мистецьку цінність. Статуя св.Онуфрія в Рукомиші – унікальний витвір пізнього бароко, що вражає експресією почуттів, від якої не можливо відірватись. За своїм досконалим композиційним вирішенням та своєрідним стилем виконання скульптура святого Онуфрія являється шедевром українського мистецтва, яку варто віднести до кращих світових зразків, бо за своїм характером вона випередила час, тому що в ній можна знайти навіть деякі риси імпресіонізму, який в скульптурі знайшов своє відображення лише в другій половині XIX ст.

Література:

1. Кривавич Д. Львівська барокова скульптура: джерела інспірацій //Українське бароко та європейський контекст. – К.: Наукова думка, 1991р. С. 96-105
2. Возницький Б. Микола Потоцький староста Канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницаріон Георгій Пінзель – Львів: Центр Європи. 2005, – 160 с., 220 іл.
3. Степовик Д. Система тропів у українському бароко // Українське бароко та європейський контекст. – К.: Наукова думка, 1991. – С.183-194
4. Борис Возницький. Микола Потоцький Бернард Меретин Іоан Георгій Пінзель– Львів – 2005 – С.70
5. Возницький Б. Микола Потоцький староста Канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницаріон Георгій Пінзель – Львів.: Центр Європи, 2005 – 160 с., 220 іл.
6. Стецько В. Нова знахідка – справжній шедевр Пінзеля// Образотворче мистецтво – 2008 – №2- С.6-8.
7. там же
8. Островський Я. Проблеми художньої майстерності у Львівській скульптурі коли майстра Пінзеля//українське бароко та європейський контекст.:Наукова думка. 1991- С.148-153
9. Возницький Б. Микола Потоцький староста Канівський та його митці архітектор Бернард Меретин і сницаріон Георгій Пінзель – Львів: Центр Європи. 2005, – С. 109
10. Б. Возницький, Т. Возняк, Д. Клочко. // Іоан Георг Пінзель. Перетворення скульптора. Незалежний культурологічний часопис “І” – Львів –2007р. – С. 5,6
11. Гембарович М. Скульптура та різьблення // Історія українського мистецтва: у 6 т. – К.: Наукова думка, 1968 – Т 1.,С. 13

Рис.3. Вхідна брама зпоміщеною в ній скульптурою св. Онуфрія (фото поч.1990-х років)